

Ivan Varvodić, prof.
Ticijan Komparić, prof.
mr. sc. Miroslav Hrženjak

**MINISTARSTVO ZNANOSTI,
OBRAZOVANJA I SPORTA**

NACIONALNO VIJEĆE ZA SPORT

**SMJERNICE ZA IZRADU PRAVILNIKA
KATEGORIZIRANIH SPORTAŠA**

Zagreb, 15. travnja 2011.

1. UVOD

Povijest hrvatskog sporta obilježena je mnogobrojnim imenima slavних sportašica i sportaša, ostvareni su nevjerovatni sportski uspjesi, a Europa i svijet prepoznali su Republiku Hrvatsku kao malu zemlju velikih sportskih rezultata. Posljednja dva desetljeća bitno su utjecala na prilike u hrvatskom sportu i to zbog dva osnovna razloga. Prvi razlog leži u tranzicijskim okolnostima koje su obilježile hrvatsko društvo, a samim time i hrvatski sport. Procesi pretvorbe vlasništva s javnog na privatno, razvoj tržišta i tržišne ekonomije te postupni pad manjeg i srednjeg poduzetništva utjecalo je na ukupne društvene i ekonomske prilike, a posljedično i na prilike u sportu.

Drugi razlog pronalazimo u činjenici da se sport razvijao u cijelom svijetu. Poboljšani su sportski rekordi, ponajprije zbog znanstvenih dostignuća u području znanosti o sportskom treningu, te drugih znanstvenih disciplina koje se vežu uz područja sporta (sportska psihologija, farmakologija i sl.). Nadalje, razvojem novih tehnologija u proizvodnji materijala poboljšana su svojstva raznih sportskih rekvizita i opreme (sportska obuća, skije, sportske jedrilice, tereni s umjetnom travom..). Neki sportovi postupno su se profesionalizirali, a ekspanzijom u području medija, posebice digitalne televizije, do jučer gotovo anonimni sportovi danas uživaju status planetarno popularnih sportova.

Sve te transformacije i te kako su utjecale na broj sudionika u sportu, kvalitetu njihove sportske karijere, ali i sadržajnost njihova života za vrijeme i nakon sportske karijere. Promjene su uočljive na ljestvici popularnosti sportova, a bavljenje nekim sportovima prestalo je biti šansa za sve, već je postalo privilegij za malobrojne, uglavnom bogatije građane. Isto tako, neka natjecanja, osim što su natjecanja u kvaliteti sportskog umijeća, postala su natjecanja u ekonomskoj moći odnosno umijeću stjecanja sponzorskih i drugih sredstva uz pomoć kojih uspješniji klubovi na međunarodnome sportskom tržištu kupuju skupe i kvalitetne sportaše te njima ostvaruju rezultate na međunarodnim natjecanjima, ali i na domaćim, u konkurenciji klubova čiji je osnovni i jedini izvor financiranja proračun. Takva situacija najviše je uočljiva u kolektivnim sportovima, odnosno klupskim selekcijama koje se, kao udruge građana pretežno financiraju iz proračuna, natječu u društvu europskih sportskih klubova od kojih je nemali broj registrirano kao trgovačka društva. Dakako, poslovnu politiku prilagođavaju zakonima trgovačkih društava. Interes međunarodnoga sportskog tržišta sve je više usmjeren i na pojedinačne sportove. Tako su sportaši koje je sustav sporta prepoznao kao mlade i darovite, te godinama u njih ulagao stručnim radom, sportskim pripremama, natjecanjima i raznim drugim načinima, postali sportske zvijezde, a njihovi prihodi koje ostvaruju na raznim pozivnim mitinzima i drugim dohodovnim natjecanjima nekoliko su puta premašili proračune klubova iz kojih su kao sportaši izniknuli.

Spomenute promjene na domaćem i međunarodnom sportskom polju na neki način nameću nužnost prilagodbe hrvatskoga sportskog sustava. Uz sva sportska područja o kojima treba voditi računa u tim prilagodbama i promjenama, na prvome mjestu nalazi se apsolutna najvažnija kategorija u sportu, a to su sportaši.

2. KATEGORIZIRANI SPORTAŠI I ZAKONSKE ODREDBE

Pitanja sportaša praktično su sadržana u svim člancima Zakona o sportu (Narodne novine, broj 71/06. i 150/08.), ali najizravnije u člancima 6., 7. i 8. sportašica odnosno sportaš je, u smislu Zakona o sportu, osoba koja se priprema i sudjeluje u sportskim natjecanjima i to kao:

- član pravne osobe koja obavlja sportsku djelatnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima;
- osoba koja obavlja samostalnu sportsku djelatnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima.

Pojam „*kategorizirani sportaš*“ spominje se u 6. i 7. članku, a sportska kategorija, koju za sportaša utvrđuje Hrvatski olimpijski odbor, Hrvatski paraolimpijski odbor, odnosno Hrvatski sportski savez gluhih, regulira većinu prava sportaša. Stavak 3. članka 6. razlikuje vrhunske sportaše (I., II. i III. kategorija), vrsne sportaše (IV. kategorija), te darovite sportaše (V. i VI. kategorija).

Tako sportaš, bez obzira na stečenu sportsku kategoriju, ima pravo na korištenje sportskih građevina, uslugu stručnog rada, naknadu za putne troškove, naknadu za troškove smještaja i prehranu za vrijeme natjecanja i priprema, naknadu za pojačanu prehranu i nagrade za sportska ostvarenja sukladno propisu, općem aktu ili odluci nadležnog tijela.

Međutim, kategorizirani sportaš, sukladno 3., 4., 5. i 6. stavku članka 7. Zakona o sportu ima pravo na: sportsku stipendiju te određene beneficije prilikom obrazovnog procesa, kao i za vrijeme služenja vojnog roka.

Na temelju Zakona, a sukladno Pravilniku o kategorizaciji športaša Hrvatskoga olimpijskog odbora, pravilnika Hrvatskoga paraolimpijskog odbora i Hrvatskoga sportskog saveza gluhih, poglavlje IV. Stjecanje i ostvarivanje prava, (članci 12. - 26. HOO), (članci 10. – 25. HPO) i (članci 10. – 23. HSSG), definirana su prava stjecanja i ostvarivanja nadoknada, nagrada i drugih prava – tablica 1. (privitak).

Prema članku 7. Zakona o sportu stipendije kategoriziranih sportaša isplaćuje Hrvatski olimpijski odbor, Hrvatski paraolimpijski odbor i Hrvatski sportski savez gluhih, županijske i gradske sportske zajednice te sportski klubovi, u skladu s njihovim općim aktima.

Posebno zanimljivo pitanje koje se veže uz prava i status vrhunskih sportaša jest članak 8. Zakona koji se odnosi na problematiku profesionalnih sportaša. Sukladno stavku 1. tog članka sudjelovanje u sportskim natjecanjima smatra se profesionalnim ako sportaš koji sudjeluje u sportskim natjecanjima ima sklopljen ugovor o profesionalnom igranju ili ugovor o radu sa sportskim klubom ili ako sportaš obavlja samostalnu sportsku djelatnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima. Sukladno stavku 2. istog članka sportaš koji profesionalno sudjeluje u sportskim natjecanjima prema prethodnom stavku je osoba kojoj je bavljenje sportom osnovno zanimanje i kojemu se po toj osnovi uplaćuje doprinos za obvezna osiguranja u skladu s posebnim propisima. Prema stavku 3. istog članka, status profesionalnog sportaša kao i njegova prava i obveze uređuju se aktima nacionalnoga sportskog saveza.

Prema svemu navedenome, lako bi bilo pronaći distinkciju između sportaša profesionalca i sportaša amatera, a samim time i posebnim propisima regulirati prava i obveze jednih odnosno drugih. Međutim, svakidašnja sportska praksa ne prepoznaje uvijek jasnu granicu između sportaša profesionalnog i amaterskog statusa. Konkretno rečeno, značajan broj sportaša, posebno u pojedinačnim sportovima, članovi su udruge građana – sportskog kluba i nemaju potpisan ugovor.

Međutim, kao sportaši amateri koji nastupaju ili čak ne nastupaju na nacionalnim prvenstvima, značajne prihode ostvaruju na međunarodnim mitinzima te drugim natjecanjima s manjim ili većim nagradnim fondovima. Iako njihovi sportski uspjesi pune rubrike svih novina, a zarada uvelike premašuje proračune sportskih klubova iz kojih su oni izniknuli, takvi sportaši, formalno-pravno, i dalje imaju amaterski status te stječu sva, u odnosu na sportsku kategoriju, pripadajuća prava.

Tablica 2. Izdana rješenja o kategorizaciji sportaša u razdoblju od 2000. do 2010. godine

		Kategorije sportaša I. - VI.								
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	I. -III.	IV.-VI.	Ukupno
Godine 2000. - 2010.	2000.	59	88	608	224	66	11	755	301	1056
	2001.	63	118	679	315	104	18	860	437	1297
	2002.	52	79	687	312	130	46	818	488	1306
	2003.	55	141	578	493	187	67	774	747	1521
	2004.	69	102	480	664	197	91	651	952	1603
	2005.	76	167	485	641	215	116	728	972	1700
	2006.	69	188	609	751	322	281	866	1354	2220
	2007.	90	169	722	762	383	307	981	1452	2433
	2008.	123	180	847	844	433	427	1150	1704	2854
	2009.	94	179	946	788	502	578	1219	1868	3087
	2010.	106	217	849	935	571	683	1172	2189	3361

Iz **tablice 2.** vidljivo je da je broj izdanih rješenja od 2000. do 2010. godine u stalnom porastu. Kod vrhunskih sportaša, dakle sportaša koji nose I., II. ili III. kategoriju, najveći je broj izdanih rješenja za III. kategoriju.

Sukladno važećem Pravilniku o kategorizaciji športaša Hrvatskoga olimpijskog odbora, članak 26., sportaš I. kategorije stječe pravo na potpore, naknade i druga prava u trajanju od četiri godine. Sportaš Hrvatske II. kategorije stječe pravo na potpore, naknade i druga prava u trajanju od dvije godine. Sportaš Hrvatske III. i IV. kategorije stječe pravo na potpore, naknade i druga prava u trajanju od godinu dana. Sportaši kategorizirani prema pravilniku Hrvatskoga paraolimpijskog odbora stječu jednaka prava u jednakom trajanju, a gluhi sportaši stječu prava određena pravilnikom Hrvatskoga sportskog saveza gluhih.

Na temelju toga, broj izdanih rješenja nije broj trenutno kategoriziranih sportaša, već pokazatelj dinamike ostvarivanja sportske kategorije odnosno prava koja iz toga proizlaze. Uz to, rješenje o svrstavanju sportaša u određenu kategoriju izdaje se samo na zahtjev sportskog kluba, prema pravilniku HOO-a, prema pravilniku HPO-a na temelju zahtjeva sportaša, a prema pravilniku HSSG-a na temelju zahtjeva sportaša koji je ovjeren od kluba i saveza. Dakle, broj kategoriziranih sportaša u Hrvatskoj nekoliko puta je veći od broja izdanih rješenja.

Iz **tablice 3.1.**, koja se nalazi u prilogu, vidljivo je da je u ovom trenutku Hrvatski olimpijski odbor evidentirao 2.295 sportaša olimpijskih sportova i to od I. do VI. kategorije. Najviše sportaša I. kategorije ima rukomet odnosno plivanje.

Tablica 3.2. (privitak) govori o broju kategoriziranih sportaša u sportovima koji nisu u programu olimpijskih igara. Od I. do VI. kategorije takvih sportaša je 600, a sport s najvećim brojem kategoriziranih sportaša je kickboxing.

Podaci o broju kategoriziranih sportaša s invaliditetom nalaze se u **tablici 3.3. (privitak)**. Trenutno Hrvatski paraolimpijski odbor ima evidentirana 94 sportaša od I. do VI. kategorije. Najveći broj kategoriziranih sportaša s invaliditetom nalazi se u atletici i plivanju. Hrvatski sportski savez gluhih u ovom trenutku ima 57 kategoriziranih sportaša od I. do VI. kategorije. Najveći broj kategoriziranih gluhih sportaša nalazi se u rukometu.

Primjerice, u Zagrebu se sportašima pojedinačnih sportova I., II. i III. kategorije isplaćuje stipendija. Iz **tablice 4.**, koja se nalazi u privitku, vidljivo je da u Zagrebačkome športskom savezu trenutno 485 sportaša iz pojedinačnih (individualnih sportova) prima stipendije. Najviše sportaša (220) ima treću kategoriju, 113 sportaša ima II. kategoriju, dok status vrhunskog sportaša I. kategorije ima 152 sportaša. Sportovi s najviše kategoriziranih sportaša su plivanje i atletika, dok najviše sportaša I. kategorije na području grada Zagreba egzistira u sportu osoba s invaliditetom i sportu gluhih, a to je uvjetovano prikazom svih sportova osoba s invaliditetom i sportova gluhih u jednoj poziciji.

Određena mjera opreza pri tumačenju broja kategoriziranih sportaša proizlazi i iz činjenice da, primjerice, sportaš s II. kategorijom kome prava traju dvije godine sljedeće godine ostvari I. kategoriju. U tom slučaju, evidencija o broju izdanih rješenja istog sportaša vodi kao sportaša II. i I. kategorije. Svakidašnja sportska praksa potvrđuje i primjere sportaša koji su ostvarili kategoriju u dva sporta. Takvi slučajevi također nas upućuju na oprez glede tumačenja brojki vezanih uz službene evidencije broja kategoriziranih sportaša.

Niz zanimljivih pitanja veže se i uz izdane kategorije sportašima kolektivnih sportova koji treniraju u profesionalnim sportskim klubovima. Sukladno članku 24. stavku 1. Zakona o sportu (Narodne novine, broj 71/06. i 150/08.) profesionalni status ima onaj sportski klub koji je osnovan radi obavljanja sportske djelatnosti sudjelovanja u sportskom natjecanju, ako ima sklopljene ugovore o profesionalnom igranju s više od 50% registriranih sportaša u seniorskoj konkurenciji u odnosu na broj prijavljenih sportaša za natjecateljsku godinu na listi koju vodi odgovarajući nacionalni sportski savez ili ako ispunjava uvjete za stjecanje profesionalnog statusa sukladno pravilima odgovarajućega nacionalnoga sportskog saveza.

Uvidom u registar profesionalnih sportskih klubova (www.mzos.hr) nailazimo na samo 18 nogometnih i 5 košarkaških klubova. Sukladno propozicijama Hrvatskoga nogometnog saveza, Prva hrvatska nogometna liga jest profesionalna, Druga HNL tretira se kao poluprofesionalna, dok je Treća HNL amaterska. U košarci profesionalni status imaju jedino muški klubovi, sudionici A-1 košarkaške lige.

3. POSTOJEĆA KATEGORIZACIJA SPORTAŠA I PRAVA KOJA IZ NJE PROISTJEČU

Bez obzira na to je li riječ o nagradama za sportska ostvarenja, sportskim stipendijama ili drugim pogodnostima na koja sportaš stječe pravo sukladno ostvarenoj sportskoj kategoriji, tretman vrhunskih, vrsnih ili darovitih sportaša različit je u odnosu na županijsku i gradsku zajednicu, odnosno klub u kojem je sportaš registriran.

Uvidom u dokumente koje su na zahtjev Nacionalnog vijeća za sport izradile regionalne i lokalne jedinice sporta u Republici Hrvatskoj, a koji govore o tretmanu kategoriziranih sportaša od pojedine zajednice, nije teško zaključiti da je praćenje kategoriziranih sportaša u Hrvatskoj uglavnom vrlo skromno.

Mjesečne stipendije za ostvarenu sportsku kategoriju isplaćuju gradovi Rijeka, Zagreb, Split, Osijek, Varaždin, Bjelovar, Opatija i Rovinj. Iznos predviđen za kategorizirane sportaše varira od 1.500,00 kn (Bjelovar) do 3.000,00 kn (Osijek). Gotovo sve lokalne zajednice prepoznaju vrhunske i darovite sportaše te im nastoje osigurati primjerene uvjete za trening, stručni rad, te u skladu s mogućnostima sufinancirati troškove priprema za domaća i međunarodna natjecanja. Grad Dubrovnik, primjerice, osigurava stipendiju za samo dva kategorizirana sportaša, ali i te kako vodi brigu o čitavom nizu povoljnosti koje vrhunski sportaši imaju tijekom srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja.

Pojedini gradovi u financijskom smislu ne tretiraju jednako sve sportaše iste kategorije. Primjerice, u Osijeku pravilnici prepoznaju osam različitih vrsta sportske stipendije, ovisno o podjeli na olimpijske i neolimpijske sportove, s obzirom na karakter osnove za kategorizaciju (pojedinačno ili ekipno), te s obzirom na to je li riječ o kategoriziranim sportašima s invaliditetom ili sportašima bez invaliditeta.

Grad Zagreb kao županija s najvećim brojem aktivno registriranih sportaša i najvećim sportskim proračunom, koji se realizira u sklopu Zagrebačkoga sportskog saveza i Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i šport, trenutno ima 156 sportaša prve kategorije, 110 sportaša druge kategorije i 229 sportaša treće kategorije. Sukladno Odluci o uvjetima i načinu plaćanja naknada vrhunskim sportašima Grada Zagreba, zagrebačkim sportašima I., II i III. kategorije isplaćuje se mjesečna stipendija: za sportaše I. kategorije u iznosu od 2.400,00 kn, za sportaše II. kategorije 1.500,00 kn, dok sportaši III. kategorije mjesečno primaju 600,00 kn.

Uz mjesečne naknade, koje Zagrebački športski savez isplaćuje na račun kluba za koji je kategorizirani sportaš registriran, sa stavke „*stipendije sportaša*“, na temelju ostvarene kategorije i broja kategoriziranih sportaša klubovi se rangiraju u selekcije više ili niže kategorije, te stječu prava na određenu satnicu na sportskom objektu, odnosno na stručni rad.

4. PROBLEMI VEZANI UZ POSTOJEĆU KATEGORIZACIJU SPORTAŠA

U uvodnom dijelu teksta istaknuta je činjenica koja govori o velikoj ekspanziji sporta, posebno u posljednja dva desetljeća. Zbog tog razloga pitanja statusa sportaša i njihovih prava koja iz tog statusa proistječu potrebno je preispitati odnosno na određeni način korigirati.

Pitanja kategoriziranih sportaša mogla bi se svesti na tri osnovne kategorije. To su:

- 4.1. Uvjeti za stjecanje određene sportske kategorije
- 4.2. Prava koja proizlaze iz utvrđenoga sportskog statusa
- 4.3. Način evidencije kategoriziranih sportaša.

4.1. Uvjeti za stjecanje određene sportske kategorije

Iz Hrvatskoga sportskog almanaha 1993. - 1994. vidljivo je da je 1993. godine u članstvu Hrvatskoga olimpijskog odbora participiralo 49 sportova. Osamnaest godina kasnije, što je također vidljivo iz Hrvatskoga sportskog almanaha 2009. - 2010., u Hrvatski olimpijski odbor učlanjen je 71 sport.

4.1.1. Inzistiranje na preranoj sportskoj specijalizaciji i vrhunskim rezultatima

Uz evidentno povećanje sportova, povećao se broj sportskih disciplina u sklopu tih sportova te je spuštена dobnа granica, dakle godište, za koje se organiziraju razna natjecanja. Nerijetko se događa da inzistiranje na sportskim rezultatima u nižim dobnim kategorijama, sportaša u dobi nižoj od 14 godina, dovodi do preranog prestanka sportske karijere takvih sportaša te, na žalost, često i do ozbiljnih posljedica na zdravlje. Zagovornici (pre)ranoga spartanskoga sportskog odgoja na različite načine opravdavaju takav pristup, ali istinu oko toga moguće je pronaći u statusu koji sportski klub stječe na osnovi tih rezultata, prihoda kluba koji jednim dijelom ovise o pravima na proračunska sredstva koja proizlaze iz broja osvojenih medalja, a drugim dijelom o prihodima ostvarenim mjesečnim članarinama. Sport možemo promatrati na puno različitih načina, ali ako prioritetnim smatramo njegov zdravstveni te odgojno-obrazovni aspekt, moramo biti vrlo oprezni oko dvije stvari. Prva se odnosi na optimalnu starost za početak bavljenja određenim sportom, a druga se odnosi na optimalnu starost za početak inzistiranja na sportskom rezultatu.

4.1.2. Dobne kategorije (juniori, mlađi juniori, seniori, mlađi seniori...)

Različite podjele u sklopu jedne službene kategorije, npr. seniora, dovodi do mogućnosti da velik broj sportaša stekne visoku kategoriju odnosno da stekne prava koja iz te kategorije proizlaze. Npr. medalja na Europskom ili Svjetskom prvenstvu koja je ostvarena u konkurenciji najkvalitetnijih svjetskih sportaša donosi I. kategoriju. Međutim, Svjetsko prvenstvo za mlađe seniore, koje također donosi visoku sportsku kategoriju, za razliku od ovoga prvog, ne okuplja sportaše istog ranga kvalitete, već uglavnom nešto slabijega. Slična je situacija za juniore odnosno mlađe juniore.

4.1.3. Međunarodni turniri upitne konkurencije

Dosadašnja kategorizacija sportaša velikim dijelom je različita po županijama i gradovima, a donosila je određena prava sportašima – *tablica 1*. Stoga i ne čudi da su nacionalni sportski savezi koji su određivali uvjete koje sportaš mora ostvariti (sportski rezultat) neki u većoj, a neki u manjoj mjeri napravili takvu kategorizaciju da se visoka sportska kategorija može ostvariti na velikome međunarodnom natjecanju, ali i na raznim međunarodnim mitinzima daleko skromnije konkurencije i sa znatno manjim brojem zemalja sudionica. Svakidašnja sportska praksa redovito daje primjere međunarodnih turnira A kategorije, koji su organizirani u susjednoj zemlji i gdje sportaši u konkurenciji od samo nekoliko zemalja ostvaruju visoku sportsku kategoriju. Primjeri su različiti, od sporta do sporta, ali učestalo podbacivanje u rezultatima na službenim međunarodnim natjecanjima takvih sportaša upućuje na određenu mjeru opreza.

4.1.4. Tretman neolimpijskih disciplina u olimpijskim sportovima, neolimpijskim sportovima i sportovima koji nisu članovi Općeg saveza međunarodnih sportskih federacija Sportaccord

Namjera za stjecanje visoke kategorije ostvariva je i nastupima na takozvanim alternativnim disciplinama u sklopu olimpijskih sportova (mali bazeni, dvoranska atletika..). Nastup na tim natjecanjima sportašu donosi vrijedno međunarodno natjecateljsko iskustvo, međutim, konkurencija sportaša na tim natjecanjima uglavnom nije ista kao i na natjecanjima u olimpijskim disciplinama.

Posebno je zanimljivo pitanje sportova koji nisu u programu ljetnih ili zimskih olimpijskih igara ili ih čak nije prepoznao Opći savez međunarodnih sportskih federacija Sportaccord.

Određen problem u valorizaciji vrhunskih sportskih rezultata uočljiv je i u olimpijskim disciplinama koje su, u smislu popularnosti i masovnosti, daleko slabije zastupljene od nekih drugih. Npr., u atletici postoje discipline koje se njeguju na svim kontinentima, gdje je iznimno zahtjevan sistem kvalifikacija (100 metara, 110 m prepone, 400 metara i sl.), dok u sklopu istog sporta postoje discipline, primjerice bacanje diska, gdje je put do finala svjetskih i europskih prvenstava i kupova znatno kraći, a po mišljenju mnogobrojnih sportskih stručnjaka i znatno jednostavniji.

4.1.5. Borba za naslov državnog prvaka u konkurenciji svjetskog prvaka

Dosadašnji Pravilnik o kategorizaciji sportaša u većini sportova predviđa da osvajanje naslova državnog prvaka nosi treću kategoriju. Međutim, problem se javlja u sportaša koji na državnom prvenstvu nastoje sportsku kategoriju izboriti u konkurenciji svjetskog prvaka koji također nastupa na istom natjecanju. Također, problem je vidljiv i u obrnutoj situaciji, kada svjetski vrijedni sportaši ne nastupaju na državnom prvenstvu te slabe konkurenciju i umanjuju vrijednosti rezultata nacionalnog prvenstva (tenis, atletika, plivanje...).

4.1.6. Pitanje kategorizacije sportaša u sportovima od posebnog interesa za Hrvatsku

Jednako važno, kad se govori o kategorizaciji sportaša i prava koja iz nje proizlaze, jest pitanje prioritetnih sportova za Republiku Hrvatsku. Pritom, ne umanjujući vrijednost niti jednom sportu, neki sportovi bogate tradicije i popularnosti, sportovi kojima pogoduje klimatsko i geografsko podneblje u kojem živimo, ali i specifična cijena vezana uz sportsku infrastrukturu i cijenu

bavljenja sportom, moraju imati prioritet u odnosu na sportove koje je teško percipirati kao sportove od nacionalnog interesa. Naravno, postoje velike razlike u uvjetima i organiziranosti sportova u pojedinim dijelovima Hrvatske. Tako, primjerice, s obzirom na Jadransko more, jedriličarstvo može imati perspektivu u Dalmaciji, ali razvoj tog sporta u Hrvatskom zagorju može biti vrlo upitan.

4.2.1. Pravo na sportsku stipendiju

U poglavlju 2. Kategorizirani sportaši i zakonske odredbe opisana je problematika profesionalnog sporta u Hrvatskoj. U sklopu raznih sportskih foruma, jedinica lokalne i državne vlasti redovito se postavlja pitanje opravdanosti isplaćivanja stipendija profesionalnim sportašima. Međutim, prema navedenim postavkama iz poglavlja 2., neovisno o tome je li riječ o pojedinačnom ili ekipnom sportu, često nije jednostavno, unatoč zakonskim odredbama, utvrditi jasnu distinkciju između profesionalnog i amaterskog sporta.

4.2.2. Nejednako tretiranje vrhunskih sportaša u odnosu na regije u županiji

Iz poglavlja 4. koje govori o pravima sportaša uočljiv je problem nejednakog tretiranja vrhunskih sportaša u različitim dijelovima Hrvatske. Koliki će biti iznos koji će lokalna zajednica uplatiti sportašu s naslova stipendije sportaša ponajprije ovisi o financijskoj moći i gospodarskoj razvijenosti određene regije, o sportskim prioritetima, ali i organiziranosti sporta. Takva disperzija u financijskim mogućnostima pojedinih regija u Hrvatskoj na neki način prisiljava sportaše da se registriraju za klubove koji egzistiraju u Zagrebu, Rijeci, te drugim gradovima koji kategoriziranim sportašima isplaćuju stipendije. Za male sredine to nije dobro jer je nemoguće izraditi viziju i misiju razvoja sporta u sredini gdje sportaš čim dostigne određenu razinu kvalitete odlazi. Takva situacija ne odgovara ni velikim gradovima, ponajprije zbog ograničenosti financijskih sredstava, ali i sportske infrastrukture.

4.2.3. Obrazovanje sportaša

Svjesni činjenice da u odnosu na gospodarske prilike u Hrvatskoj, razvijenost tržišta i interes sponzora, Hrvatska trenutno nema uvjete za jak profesionalni sport. Težnja prema profesionalizmu i borba za sportskom zaradom često se događa na štetu sportaša, kako onu zdravstvenu, tako i onu vezanu uz njegovo obrazovanje. Da problem bude još veći, svakidašnja praksa potvrđuje da velik broj sportaša nakon završetka sportske karijere nema primjereno obrazovanje, kakvo iziskuje suvremena tržišna ekonomija. Dakle, utrka za blagodatima koje nosi sportski profesionalizam (slava, novac..) nerijetko zanemaruje potrebu za obrazovanjem kako bi poslije sportske karijere nastavili profesionalnu karijeru gdje uspjeh ovisi o stupnju obrazovanja.

4.2.4. Zdravstvena zaštita

Sportska aktivnost, posebno ona intenzivna, karakteristična za vrhunski sport, za sportaša predstavlja visok rizik od ozljeđivanja. Sustav zdravstvenog osiguranja trenutno nije u dovoljnoj mjeri usklađen s potrebama sportaša, a posebno onih koji treniraju dva ili više puta dnevno. Nameće se potreba intenzivnijeg uključivanja zdravstvene zaštite u proces treninga sportaša, kako ne bismo nakon završetka sportske karijere dobili „invalida“, već zdravoga sposobnog čovjeka za svakidašnje aktivnosti.

4.2.5. Pravo na sufinanciranje stručnog rada, korištenje sportskih objekata, sufinanciranje natjecanja i priprema, te ostale troškove koji proizlaze iz bavljenja sportom

Kao i kod problematike isplate sportskih stipendija, ovdje je također potrebno jasnije razgraničiti javne potrebe od tržišta odnosno vrhunski profesionalni sport od vrhunskog amaterskog sporta. Sufinanciranje korištenja sportskih objekata u proračunskim jedinicama klubova, ali i sportaša pojedinačnih sportova, koji ostvaruju prihode na međunarodnome sportskom tržištu, može funkcionirati u tranzicijskom razdoblju pretvorbe državnog profesionalizma u tržišni profesionalizam. Međutim, sve veći financijski zahtjevi koji se postavljaju pred profesionalne sportske udruge, a s druge strane relativno ograničeni proračunski resursi te nedovoljna sportska infrastruktura u budućnosti bi mogla naštetiti razvoju onog segmenta sporta koji Zakon o sportu tretira kao javne potrebe, a posebno onoga vezanog uz djecu i mlade.

4.3. Način evidencije sportaša

Podaci o izdanim rješenjima o svrstavanju sportaša u određenu sportsku kategoriju nikako nisu ekvivalent broju vrhunskih sportaša. Da bismo dobili rješenje o kategorizaciji, sportaši odnosno klubovi u kojima su oni registrirani, moraju podnijeti Hrvatskome olimpijskom odboru, Hrvatskome paraolimpijskom odboru te Hrvatskome sportskom savezu gluhih zahtjev za svrstavanje u određenu sportsku kategoriju. U Zagrebu ili Rijeci, gdje se sportašima isplaćuje stipendija na temelju ostvarene kategorije, postoji interes za spomenutim rješenjima. Međutim, u sredinama koje ne valoriziraju sportaša na osnovi ostvarene kategorije, ne postoji uvijek interes za dobivanjem spomenutog rješenja.

Ako govorimo o nacionalnim interesima, nacionalnoj strategiji sporta ili slično, vrlo je važno imati podatke o zastupljenosti kategoriziranih sportaša u svim dijelovima Republike Hrvatske, bez obzira na prava koja iz tih rješenja proizlaze.

5. PRIJEDLOG ZA RJEŠENJA

5.1. Uvjeti za stjecanje određene sportske kategorije

Imajući u vidu sve navedeno, potrebno je u određenoj mjeri korigirati postojeće uvjete za stjecanje određene sportske kategorije.

5.1.1. Vrhunski sportaš I. kategorije

Za stjecanje najviše kategorije sportaš, sportaš s invaliditetom, odnosno gluhi sportaš treba zadovoljiti kriterij izvrsnosti. Predlažu se sljedeći uvjeti za stjecanje I. kategorije:

- I. kategoriju moguće je ostvariti samo u olimpijskim sportovima i to u olimpijskim disciplinama, te sportovima i disciplinama koji su na programu paraolimpijskih igara, a za gluhe sportaše na programu olimpijskih igara;
- Razina natjecanja na kojima se može ostvariti I. kategorija su: olimpijske igre, svjetska prvenstva, europska prvenstva, te druga natjecanja, ovisno o konkretnom sportu, te paraolimpijske igre i olimpijske igre gluhih;

- Razina rezultata kod paraolimpijskog sporta definirat će se Pravilnikom Hrvatskoga paraolimpijskog odbora;
- Razina rezultata kod sporta gluhih definirat će se Pravilnikom Hrvatskoga sportskog saveza gluhih;
- Razina rezultata je medalja, odnosno svjetski rekord;
- Dobna kategorija koja može ostvariti I. kategoriju isključivo je u seniorskoj konkurenciji;
- Nositelji I. kategorije trebali bi imati jednaka prava na stipendiju i status na razini cijele države.

5.1.2. Vrhunski sportaš II. kategorije

Za stjecanje II. kategorije sportaš, sportaš s invaliditetom odnosno gluhi sportaš treba zadovoljiti sljedeće kriterije;

- II. kategoriju moguće je ostvariti u olimpijskim i neolimpijskim sportovima, sportovima u članstvu Općeg saveza međunarodnih sportskih federacija (Sportaccord), te sportovima i disciplinama koji su na programu paraolimpijskih igara, a za gluhe sportaše na programu olimpijskih igara gluhih;
- Razina natjecanja na kojima se može ostvariti II. kategorija su: olimpijske igre, svjetska prvenstva, europska prvenstva te druga međunarodna natjecanja, ovisno o konkretnom sportu, te paraolimpijske igre za te sportaše, odnosno olimpijske igre gluhih;
- Razina rezultata u olimpijskim sportovima je plasman u polufinale ili finale (ovisno o razvijenosti sporta, sustavu kvalifikacija, broju sudionika, broju zemalja sudionica na natjecanju i sl.);
- Razina rezultata u paraolimpijskom sportu definirat će se Pravilnikom Hrvatskoga paraolimpijskog odbora;
- Razina rezultata u sportu gluhih definirat će se Pravilnikom Hrvatskoga sportskog saveza gluhih;
- Razina rezultata može biti i lista bodova, ekvivalent bodovi rezultata i svjetske rang-liste;
- Razina rezultata u neolimpijskim sportovima je isključivo medalja i to uz definiran broj kontinenata i zemalja sudionica na natjecanju;
- Dobne kategorije koje mogu ostvariti II. kategoriju su seniori i mlađi seniori, ali i mlađe kategorije s rezultatima te razine.

5.1.3. Vrhunski sportaš III. kategorije

Za stjecanje III. kategorije sportaš, sportaš s invaliditetom, odnosno gluhi sportaš treba zadovoljiti sljedeće kriterije:

- III. kategoriju moguće je ostvariti u olimpijskim i neolimpijskim sportovima, te sportovima u članstvu Općeg saveza međunarodnih sportskih federacija (Sportaccord);
- Razina natjecanja na kojima se može ostvariti III. kategorija su: olimpijske igre, svjetska prvenstva, europska prvenstva te druga natjecanja, ovisno o konkretnom sportu, te paraolimpijske igre za te sportaše, odnosno olimpijske igre gluhih za gluhe sportaše;
- Razina rezultata u olimpijskim sportovima kod seniora i mlađih seniora je plasman u prvoj polovici od ukupnog broja sudionika;
- Razina rezultata u neolimpijskim sportovima kod seniora i mlađih seniora su finale na svjetskim i europskim prvenstvima, te drugim natjecanjima, ovisno o konkretnom sportu;

- Razina rezultata mogu biti i adekvatni bodovi, te svjetske rang-liste;
- Razina rezultata kod paraolimpijskog sporta definirat će se Pravilnikom Hrvatskoga paraolimpijskog odbora;
- Razina rezultata kod sporta gluhih definirat će se Pravilnikom Hrvatskoga sportskog saveza gluhih;
- III. kategoriju u olimpijskim sportovima mogu ostvariti juniori ako osvoje medalju na velikome međunarodnom natjecanju (svjetska prvenstva, europska prvenstva.);
- III. kategoriju mogu dobiti i državni prvaci u olimpijskim sportovima i olimpijskim disciplinama;
- Dobne kategorije koje mogu ostvariti su seniori i mlađi seniori te juniori.

5.1.4. Vrsni sportaš IV. kategorije

Za stjecanje IV. kategorije sportaš, sportaš s invaliditetom, odnosno gluhi sportaš treba zadovoljiti sljedeće kriterije:

- IV. kategoriju moguće je ostvariti u olimpijskim i neolimpijskim sportovima te sportovima u članstvu Općeg saveza međunarodnih sportskih federacija (Sportaccord);
- Razina natjecanja na kojima se može ostvariti IV. kategorija su: olimpijske igre te paraolimpijske igre za te sportaše odnosno olimpijske igre gluhih za gluhe sportaše, svjetska prvenstva, europska prvenstva, druga međunarodna natjecanja ovisno o konkretnom sportu, te nacionalna prvenstva;
- Razina rezultata u olimpijskim sportovima za seniore i mlađe seniore je nastup za nacionalnu selekciju na velikim međunarodnim natjecanjima (olimpijske igre, svjetska prvenstva, europska prvenstva...), te medalja na nacionalnom prvenstvu;
- Razina rezultata u neolimpijskim sportovima za seniore je naslov državnog prvaka;
- Razina rezultata u paraolimpijskom sportu definirat će se Pravilnikom Hrvatskoga paraolimpijskog odbora;
- Razina rezultata u sportu gluhih definirat će se Pravilnikom Hrvatskoga sportskog saveza gluhih;
- Razina rezultata u olimpijskim sportovima za juniore je plasman u finale na velikim međunarodnim natjecanjima;
- Razina rezultata u neolimpijskim sportovima za juniore je medalja na velikome međunarodnom natjecanju;
- Dobne kategorije koje mogu ostvariti IV. kategoriju su seniori i mlađi seniori te juniori.

5.1.5. Daroviti sportaš V. kategorije

Za stjecanje V. kategorije sportaš, sportaš s invaliditetom, odnosno gluhi sportaš treba zadovoljiti sljedeće kriterije:

- V. kategoriju moguće je ostvariti u olimpijskim i neolimpijskim sportovima, te sportovima u članstvu Općeg saveza međunarodnih sportskih federacija (Sportaccord);
- Razina natjecanja na kojima se može ostvariti V. kategorija su: svjetska prvenstva, europska prvenstva, druga međunarodna natjecanja ovisno o konkretnom sportu te nacionalna prvenstva;

- Razina rezultata u paraolimpijskom sportu definirat će se Pravilnikom Hrvatskoga paraolimpijskog odbora;
- Razina rezultata u olimpijskim sportovima za juniore je medalja na nacionalnome juniorskom prvenstvu i sudjelovanje u nacionalnoj selekciji;
- Razina rezultata u neolimpijskim sportovima za juniore je medalja na nacionalnom prvenstvu i sudjelovanje u nacionalnoj selekciji;
- Dobne kategorije koje mogu ostvariti V. kategoriju su juniori;
- V. kategoriju mogu ostvariti i mlađi juniori ako nastupaju u konkurenciji juniora, ovisno o Pravilniku o sistemu natjecanja koji propisuje međunarodna federacija određenog sporta.

5.1.6. Daroviti sportaš VI. kategorije

Za stjecanje VI. kategorije sportaš, sportaš s invaliditetom, odnosno gluhi sportaš treba zadovoljiti sljedeće kriterije:

- VI. kategoriju moguće je ostvariti u olimpijskim i neolimpijskim sportovima, te sportovima u članstvu Općeg saveza međunarodnih sportskih federacija (Sportaccord);
- Razina natjecanja na kojima se može ostvariti VI. kategorija su: svjetska prvenstva, europska prvenstva, druga međunarodna natjecanja ovisno o konkretnom sportu te nacionalna prvenstva;
- Razina rezultata za paraolimpijski sport definirat će se Pravilnikom Hrvatskoga paraolimpijskog odbora;
- Razina rezultata u olimpijskim sportovima za mlađe juniore je medalja na nacionalnome juniorskom prvenstvu i sudjelovanje u nacionalnoj selekciji;
- Razina rezultata u neolimpijskim sportovima za mlađe juniore je medalja na nacionalnom prvenstvu i sudjelovanje u nacionalnoj selekciji;
- Dobne kategorije koje mogu ostvariti V. kategoriju su mlađi juniori, ali ne mlađi od 13 godina. Iznimka mogu biti sportovi u kojima mlađi mogu postići rezultate spomenute dobi (gimnastika, plivanje, klizanje..).

5.2. Ostali uvjeti vezani uz stjecanje određene sportske kategorije

5.2.1. Kod olimpijskih, paraolimpijskih sportova i olimpijskih sportova gluhih uzimaju se u obzir samo one discipline i grane koje su bile na posljednjim Olimpijskim i Paraolimpijskim igrama te Olimpijskim igrama gluhih i najavljene su za sljedeće Olimpijske igre (ljetne ili zimske) i Paraolimpijske igre (ljetne ili zimske) te Olimpijske igre gluhih (ljetne ili zimske).

5.2.2. Priznavat će se samo ona natjecanja koja su pod okriljem međunarodne sportske federacije i nacionalnoga sportskog saveza.

5.2.3. U ekipnim sportovima kategorizaciju mogu steći samo oni natjecatelji koji su prijavljeni za određeno natjecanje sukladno Pravilniku o natjecanju (nogomet - 18 sportaša, odbojka - 12 sportaša, rukomet - 16 sportaša...), a ne natjecatelji sa šire liste kandidata i rezervi.

5.2.4. Sportaš istodobno može biti kategoriziran samo u jednome sportu, ovisno o njegovu izboru.

5.2.5. Sportska kategorija ne može se ostvariti na temelju postignutoga sportskog rezultata u ekstremnim sportskim disciplinama (ultramaratoni, skokovi s tornja...).

5.2.6. Kriteriji ne dijele rezultate muških sportaša od ženskih sportašica, već vrijede jednako za oba spola.

5.2.7. Sportska kategorija može se ostvariti na sljedećim natjecanjima i u sljedećim uvjetima:

- Olimpijske igre
- Paraolimpijske igre
- Paraolimpijske igre mladih
- Olimpijske igre gluhih
- Šahovska olimpijada FIDE
- Šahovska olimpijada gluhih ICSC
- Svjetsko prvenstvo
- Europsko prvenstvo
- Svjetski rekord
- Europski rekord
- Svjetski kup (ukupni poredak)
- Grand Prix (plasman u prvoj polovini)
- Grand Slam
- Mediteranske igre
- Univerzijada
- Olimpijske igre mladih
- Nacionalno prvenstvo
- Europska liga (klupsko natjecanje najviše razine na kojem nastupaju državni prvaci)
- Europsko kontinentalno natjecanje mladih 14 - 18 godina.

5.3. Rezultati sa svakog natjecanja kategorizirat će se i razvrstati nakon detaljne kategorizacije za svaki sport.

5.4. Prava koja proizlaze iz utvrđenoga sportskog statusa

Osim I. kategorije sportaša, predlaganje prava na koje bi kategorizirani sportaši imali pravo u Republici Hrvatskoj vrlo je diskutabilno. Razlog tome leži u činjenici da prava sportaša uvelike ovise o proračunskim mogućnostima lokalnih sredina i regija u sklopu kojih djeluje klub za koji je kategoriziran sportaš registriran.

5.5. Način evidencije kategoriziranih sportaša

Jedan od prioriternih projekata koje treba izraditi mogao bi nositi naziv Katalog sportova u Hrvatskoj. Spomenuti dokument sadržavao bi sve relevantne pokazatelje o svim specifičnostima svakog sporta (status u sklopu Međunarodnoga olimpijskog odbora, Međunarodnoga paraolimpijskog odbora, Međunarodnog odbora za sport gluhih, razvijenost u svijetu i Europi, pravila natjecanja, te drugi relevantni podaci). Nadalje, Katalog sportova u Hrvatskoj sadržavao bi precizne financijske pokazatelje vezane uz stručni rad, troškove objekta i troškove domaćih i međunarodnih natjecanja u odnosu na konkretan sport, dob sportaša i razinu kvalitete.

Drugi dokument koji bi apsolutno, uz navedeni, znatno poboljšao rješavanje svih problema **kategorizacije sportaša** je kategorizacija sportova.

Na temelju tih podataka mogla bi se iskazati cijena jedne medalje, trošak cjelokupnoga sportskog programa jednog primjerice seniora reprezentativca u judu, te trošak sportskog objekta. Uz već napravljene analize i one koje bi tek trebale uslijediti, a vezane su uz društvene i ekonomske pogodnosti koje proizlaze iz sporta, važno je imati detaljan pregled kategoriziranih sportaša u Hrvatskoj. Stoga je prijeko potrebno da nacionalni sportski savezi u suradnji s lokalnim i regionalnim zajednicama sportskih udruga te sportskim klubovima vode detaljnu evidenciju kategoriziranih sportaša od I. do VI. kategorije. Na osnovi takvih evidencija lakše bi bilo valorizirati rad pojedinih sportskih udruga i klubova, ali i preciznije izraditi financijske planove te projekte uz pomoć kojih se sport može kandidirati za veća proračunska i izvanproračunska sredstva, te sredstva iz fondova Europske unije.

U Zagrebu, 12. svibnja 2011.

Ivan Varvodić
Ticijan Komparić
Miroslav Hrženjak